

AZ EGYETEMI KÖNYVTÁRIGAZGATÓK TANÁCSÁNAK 1982–1983. ÉVI MŰKÖDÉSÉRŐL

1982–1983-ban az immár tíz éve újjászervezett Egyetemi Könyvtárigazgatók Tanácsa nemcsak formai, de tartalmi szempontból is a folyamatosság biztosítására törekedett. Az elmúlt tíz évben komoly munkát végzett a Tanács, számos figyelemreméltó elaborátum és javaslat született, amelyek közül némelyik jelentős eredményt is hozott, némelyik azonban – jogossága, korszerűsége és a magyar könyvtárügyet előbbrevivő tendenciája ellenére – bizonyos körülmények miatt, csak részben vagy egyáltalán nem valósulhatott meg.

1982-ben a tervezettnek megfelelően kétszer ült össze a Tanács. Az első összejövetelre 1982. június 23–24-én Pécsen került sor, amelynek különös jelentőségét az adta, hogy az Egyetemi és a Főiskolai Könyvtárigazgatók Tanácsa együtt tanácskozott, dokumentálva a felsőoktatási könyvtárügy egységét és azt, hogy a problémák és azok megoldási lehetőségei nagyon hasonlóak a kétféle hálózatban. A pécsi ülés napirendjén a két Tanács évi munkaterveinek elfogadásán kívül két témakör szerepelt: "A dokumentumok feltárásának korszerű módszerei" *Horváth Tibor*, és a "Szakreferenci rendszer a felsőoktatási könyvtárakban" *Walleshausen Gyula* előadásában.

Horváth Tibor a kérdés nemzetközi állásáról, a tervekről és a lehetőségekről tájékoztatót. Kiemelte a szakirodalom feltárását szolgáló visszakereső rendszerek jellemzőit és a külföldi szolgáltatások hazai hasznosításának szükségességét, lehetőségét. Az élénk vitában a hozzászólások főként a hazai eredményeket, a kérdéssel kapcsolatos problémákat taglalták, és a résztvevők arra a következtetésre jutottak, hogy "általánosan érvényes szempontok nem adhatók, minden könyvtárnak meg kell keresnie a számára optimális eljárásokat."

Walleshausen Gyula a Könyvtári Figyelő 1981. évi 6., illetve 1982. évi 2. számában megjelent cikkeire való hivatkozással nyitotta meg a vitát a felsőoktatási könyvtárak szakreferenci rendszeréről. Többen felvetették azt az ellentmondást, ami a könyvtárossal szemben megnövekedett igény – lépéstartás a tájékoztatót szakterülettel, kommunikatív viszony a tudós szakemberekkel stb. – és a napi könyvtártechnikai feladatok feltétlenül szükséges ellátása között van. Az is nyilvánvalóvá vált, hogy a kis és közép nagyságú felsőoktatási intézmények könyvtáraiban a szakreferencia nem építhető ki e területen, de általánosságban is jobban kell támaszkodni az oktatókra. A szakreferenci rendszer kérdésének vizsgálata szükségszerűen felvetette a szakemberképzés sokat vitatott problémáját is.

A második ülés 1982. november 10-én Budapesten, a Budapesti Műszaki Egyetem Villamoskari Olvasótermében volt, amelyen a Tudományszervezési és Informatikai Intézet igazgatója *Páris György* adott tájékoztatást az egyetemi könyvtárak műszaki fejlesztésé-

nek kérdéseiről és *Héberger* Károly ismertette a Budapesti Műszaki Egyetem 200. évfordulója alkalmából rendezett ünnepségsorozatot. Páris György részletesen ismertette a számítógépek könyvtári alkalmazásának magyarországi helyzetét, felvázolva a továbblépés várható lehetőségeit. Rámutatott, hogy a lehetőségek ismeretében, de a nehézségek figyelembevételével kell a könyvtáraknak előbbrelépniük a számítógépek jobb kihasználása és további széles körű alkalmazása érdekében, hangsúlyozva a fokozottabb együttműködés és integráció szükségességét. Jó koncepcióra, célorientált rendszertervre van szükség – mondta.

Az előadást követő eszmecsere kétségtelenül igazolta, hogy előrelépésre szükség van, de mivel a jelenlegi gazdasági adottságok e tekintetben nem kedvezőek az elvi felkészülésre, a célok, a rendszerek kidolgozására kell koncentrálni. Nyilvánvalóvá vált, hogy a kisszámítógépek nem oldják meg a korszerű könyvtári szolgáltatásokat, ezért hangsúlyozni kell az ágazati felelősség fontosságát és a nélkülözhetetlen országos jellegű koordináció megteremtését. Természetesen szó esett a nemzetközileg hozzáférhető külföldi adatbázisok online használatának fontosságáról is. A számítógépesítés mellett nagy hangsúlyt kapott a reprográfiai helyzet tarthatatlansága. A könyvtárak vagy nem rendelkeznek megfelelő gépekkel, vagy ha rendelkeznek, ezek elavultak, elkoptak, könyvtári használatra már alkalmatlanok. A reprográfia korszerűsítése halaszthatatlan.

A Tanács 1982. évi tevékenységének konklúziója: a társadalmi, vagy a szűkebb intézményi, de akár csak az egyedi használói igények kielégítésére a hagyományos könyvtári gyakorlat, a jelenleg alkalmazott módszer és technika elégtelen. A könyvtári munkában új, magasabb szintű és célorientált könyvtárosképzésre, folyamatos továbbképzésre van szükség, ugyanakkor a magasan kvalifikált könyvtári szakemberek társadalmilag ténylegesen hasznos és hasznosítható munkájához nélkülözhetetlenek az információt mennyiségben, mélységben és minőségben feltárni képes technikai felszerelések. A társadalom szellemi, anyagi és technikai fejlődése és a könyvtárak e vonatkozású fejlődése között a jelenlegi ellentmondást fel kell számolni.

Az 1983. év első ülése május 31-én a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtárában volt. Először *Cholmoky* Győző tartott tájékoztató jellegű előadást "Időszerű könyvtárpolitikai kérdések, különös tekintettel az egyetemi könyvtárakra" címmel, majd a Tanács tagjai megismerkedtek az újonnan épült Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtárával. Ezen az ülésen jelentették be *Fényes* Miklós elnök lemondását, aki hét évig töltötte be ezt a tiszteletet. Új elnökválasztásra került sor. A Tanács Walleshausen Gyulát, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtárának igazgatóját választotta meg.

Az új elnök első feladata a Tanács 1984–1986. évi munkatervének összeállítása volt. Az előzetes tervet szétküldte az igazgatókhoz véleményezésre. A válaszok szinte egyöntetűen a számítógép alkalmazásának előmozdítását jelölték meg a legégetőbb feladatnak.

A számítástechnika alkalmazásának kilátásait, elvi, általános kérdéseit 1982-ben már megvitatta a Tanács, így a konkrét alkalmazás bemutatása látszott kívánatosnak. Így esett a választás Szegedre, ahol 1983. december 1–2-án tartotta ülését a Tanács.

A napirenden – a gépesítésen kívül – a felsőoktatás fejlesztése, továbbá a szakirodalomkutatás oktatásának tapasztalatai, végül az 1984–1986. évi munkaterv elfogadása szerepelt.

Az első előadást *Palovecz János*, az MM önálló csoportvezetője tartotta. Bevezetésül ismertette a "Javaslat a felsőoktatás fejlesztésére" című dokumentum ("kék füzet") létrejöttének előzményeit és körülményeit.

Cholnoky Győző a fejlesztés könyvtári vonatkozásairól beszélt. A könyvtárak 10 évre szóló tennivalóit a IV. Könyvtárügyi Konferencia foglalta össze. A Könyvtári osztály a felsőoktatási könyvtárak fejlesztésének irányelveit a felsőoktatás fejlesztési tervéhez kapcsolódóan egy hosszabb és egy rövidebb változatban is kidolgozta. Sajnos, a "kék füzetből" ezek kimaradtak. A fejlesztési terv szükségessé teszi, hogy a könyvtárak megszilárdítsák egyetemi pozíciójukat. Ezt kívánja az egyetem érdeke is, hiszen könyvtár nélkül sem oktatni, sem kutatni nem lehet. A tervek a 90-es évekre jelentős fejlesztést irányoznak elő. A tervezet az áthallgatásnak (más egyetemek, illetve karok előadásainak látogatása) nagyobb lehetőséget kíván nyújtani. Ez az elképzelés az *egyetemközi könyvtár* régóta dédelgetett tervének megvalósulását is jelentheti.

Cholnoky Győző szólt még arról, hogy az MM kiemelten kezeli a központi szerepkörű könyvtárak fejlesztését, és súlyt helyez az ifjúság könyvtári kultúrájának növelésére. Ebben az egyetemi könyvtáraknak felelősséggel kell résztvenniük.

A könyvtárak a maguk sajátos eszközeikkel kapcsolódjanak egyetemük életéhez. Az egyetemi könyvtári tanácsoknak komoly szerepe lehet abban, hogy az egyetemek programjában, életében kellő hangsúlyt kapjanak a könyvtári kérdések. Az egyetemek költségvetéseiben aránymódosításra van szükség.

Az építkezések terén keveset tud az MM és a többi tárca felmutatni. Az MKKE Központi Könyvtára páratlanul gyorsan felépült. Átalakítás és bővítés történt az Állatorvostudományi Egyetem, továbbá az Iparművészeti Főiskola Könyvtárában. Tervek vannak a pécsi Egyetemi Könyvtár bővítésére, és az ELTE rekonstrukciójának része az Egyetemi Könyvtár is. A KLTE könyvtára bővülne az átvett templommal, de erre ma még nincsen pénz. A debreceni Agrártudományi Egyetem Könyvtárának szerény bővítésére nyílt lehetősége. A szegedi JATE könyvtára tervezi az egész épület birtokbavételét, ezt azonban még évekig nem tudják megvalósítani.

A hozzászólók sajnálatukat fejezték ki amiatt, hogy a "kék füzet" elfeledkezett a könyvtárakról, és kívánatosnak tartották, hogy a végső megfogalmazásban a könyvtárpolitikai elvek is szerepeljenek, mert enélkül az egész terv megvalósulása veszélybe kerülhet.

A következő előadó *Mader Béláné* a JATE osztályvezetője volt. "A számítástechnika a JATE könyvtárában" című előadásában visszatekintett a mintegy másfél évtizedes tapasztalatokra. A munka akkoriban R3 számítógépre tervezett gyarapodási jegyzék készítésével kezdődött. Első jelentős eredmény az ETO szerinti rendezés volt. 1977-től az egyetem kibernetikai laboratóriumával együttműködve új módszert dolgoztak ki a fel dolgozó munkára. (Az új módszer kompatibilis a MARC II-vel.) Új kódlap készült, amely a különböző (statisztikai, nyilvántartás stb.) szempontokat figyelembe veszi. A gép R55, az input 8 csatornás lyukszalagra, Optima 528-as íróautomatán készül. A termékek:

negyedéves gyarapodási jegyzék, éves és öt éves kumuláció, továbbá katalóguscédula. Tehermentesítené a könyvtárat, ha megvalósulnának az MNB mágnesszalagos szolgáltatói. Ebben az esetben további terveiket váltanák valóra.

A hozzászólók elismerésüket fejezték ki a szegedi Egyetemi Könyvtár úttörő munkájáért, de jó lenne, ha más könyvtárak is csatlakozhatnának az adatbázishoz. A legfejlettebb országokban is összefognak a könyvtárak és közös számítóközpontot tartanak fenn. Nálunk Veszprémben és Debrecenben online terminál működik. A Posta egyébként készen áll a kábelek létesítésére. A Tanácsra vár, hogy a lebontott számítógépesítési tervekhez igazodva készüljenek el az egyetemi könyvtári tervek; erre pénzforrások vannak.

Délután a tanácskozás résztvevői megtekintették az épülő Somogyi Könyvtárat.

A következő napon *Németh Zsófia* a JATE osztályvezetője az "Egyetemi hallgatók szakirodalmi oktatása" c. előadásában ismertette az erre vonatkozó jogszabály előzményeit, a kialakult gyakorlatot és a tennivalókat. Hangsúlyozta, hogy a rendelkezésre álló idő nem elegendő a forráskutatási ismeretek átadására. Az oktatásért a dékán felelős, a felkészítést tarthatja a tanszék oktatója, vagy a könyvtár megfelelő felkészültségű munkatársa, vagy közösen. Igen fontos az oktatás időpontjának megválasztása.

A hozzászólók többnyire kedvező tapasztalatokról számoltak be, főleg agrár, műszaki és orvosi egyetemekről. A legtöbb egyetemen már meggyökeresedett a bibliográfiai felkészítés, és formájában a helyi viszonyokhoz alkalmazkodik. Jogszabálymódosításra nincs szükség, inkább a ma is érvényes – és helyes – jogszabálynak kell teljes mértékben érvényt szerezni ott, ahol még csupán esetleges a forráskutatás oktatása: főleg a humán területeken. Többen javasolták: készüljön helyzetkép a bibliográfiai oktatásról és a tennivalókról. Hasznos útmutatók készültek, de ezeknek a speciális része hamar elavul. Ezért célszerű lenne egységes útmutatót készíteni az általános (módszertani) részről, amit mindenütt használhatnának. Ezt karolja fel a KMK: alakítson szerkesztő bizottságot és finanszírozza a kiadását.

A Tanács 1984–1986-os munkatervének megbeszélése során leszögezték, hogy az Egyetemi Könyvtárigazgatók Tanácsának olyan kérdéseket kell napirendre tűznie, amelyek egyetemi könyvtári sajátosságok, így a választ – mivel az nem várható más könyvtári fórumtól – e testületnek kell megadnia, illetve a megoldást illetékes helyen szorgalmaznia. Fentiekén kívül természetesen a Tanács az Országos Könyvtárügyi Tanács munkatervében szereplő minden olyan kérdésben is hallatja a szavát, (kidolgozásában is szerepet vállal, ha ez szükséges), ami az egyetemi könyvtárakat érinti.

Mint már említettük, az elnök az előzetes tervet szétküldte az egyetemi könyvtárigazgatóknak. A beérkezett válaszok alapján alakult ki az alábbi terv – és ezen belül a sürgősségi, illetve fontossági sorrend:

1. A számítástechnika alkalmazása az egyetemi könyvtárakban
2. Az egyetemi könyvtárak országos szerepe a szakirodalmi információellátásban
3. A tanszéki könyvtárak (hálózatok) ügye
4. Az egyetemtörténeti gyűjtemények helyzete
5. Az egyetemi könyvtári tanácsok szerepe, működése
6. A disszertációk kezelése, központi nyilvántartása
7. A szakdolgozatok gyűjtése, feltárása

Saját működési szabályzatának felülvizsgálatát is napirendre tűzi a Tanács.

Javaslatok érkeztek egyéb témákra is:

1. Az új bibliográfiai leírásra való áttérés lehetőségei az egyetemi könyvtárakban (BMEKK)
2. Az egyetemi könyvtárak munkavédelmi helyzete (BMEKK)
3. Az egyetemi könyvtáros helye az egyetem életében (ÁOEK)
4. Az aprónyomtatványok gyűjtése és feldolgozása
5. Központi letéti raktárak (ELTEKK).

A felsoroltak közül a harmadik beleillik "az egyetemi könyvtári tanácsok szerepe és működése" c. témakörbe, a többi pedig más könyvtárakat is érint, ezért az elnök továbbítani fogja ezeket a KMK-hoz, illetve az OKT-hoz további gondozás, figyelemfelkeltés céljából. Nem minden munkaterv kíván megvitatást. Ezeket elegendő lesz kidolgozni és tudomásulvétel végett az igazgatókhoz eljuttatni. A Tanács egyhangúlag jóváhagyta a munkatervet azzal a kiegészítéssel, hogy más kérdésekkel, gondokkal is foglalkozzzék a testület, ha a helyzet úgy kívánja.

Walleshausen Gyula az egyéb napirendi pontok között beszámolt a *Krajko* Gyula rektorhelyetttel folytatott beszélgetésről. A JATE készséggel vállalkozik arra, hogy számítóközpontja több egyetemi könyvtárat is befogadjon, és így regionális feladatokat is ellásson. Az elnök ezért felkérte *Mader* Bélánét, dolgozza ki erre vonatkozó javaslatát 1984. május végéig.

Közölte, hogy a Könyvtári Figyelő szerkesztősége 1985-ben egyetemi könyvtári célszámot kíván megjelentetni. A tematikai tervet megfelelő időben ismertetni fogja.

Felolvasta az OKT 1984-re szóló munkatervét, amelyhez *Papp* István az OKT titkára kiegészítést fűzött.

Zárszavában a Tanács elnöke arra kérte az igazgató kollégákat, tájékoztassák munkatársaikat a Tanács tevékenységéről. Az MM illetékeseit pedig kérte, hívják fel a sajtó figyelmét az egyetemi könyvtárakra, hogy súlyuknak megfelelő és reális kép alakuljon ki a köztudatban és a kormányzatban. Ne csupán a műemlék jelleg domináljon a tömegtájékoztatás műsoraiban (és szemléletében), hanem az élő egyetemi könyvtár, amelynek kapui nyitva állnak az egyetemen kívüli szakemberek előtt is.

FÉNYES Miklós-WALLESHAUSEN Gyula